

110 éve alakultak az első honvédségi könyvtárak

2017.05.26.

1906-ban született meg az intézkedés, majd 1907-től kezdődött a magyar királyi honvédség altiszti és legénységi könyvtárainak létrehozása. A központi költségvetés a könyvtárak létrehozására 1908-1909-re összesen 22 800 Koronát különített el. A két világháború között is tovább működtek, majd a Magyar Néphadsereg idején is léteztek, sőt jelenleg is vannak az alakulatoknál csapatkönyvtárak.

A XIX. század közepétől a Monarchia hadseregében sorra alakultak a **tiszti kaszinók**. Először a csak nagyobb települések helyőrségeiben. A kaszinókban a tisztek a hadtudomány ápolása céljából rendszeresen találkoztak, s idővel katonai tudományos egyletekké szerveződtek. A századfordulót követően Magyarországon már 15 katonai tudományos egyesület működött. A tiszti kaszinó egyesületek könyvtárakat tartottak fenn, ahol a katonai szakirodalmat gyűjtötték, valamelyik egyesületi tag kezelte a könyvtárat. Gyakran tartottak általános ismeretterjesztő felolvasásokat és előadásokat, vitaesteket és fesztelen eszmecseréket.[1]

Már az 1890-es évek végén felmerült az altiszti és legénységi könyvtárak létrehozása, de csak **1906-ban történt intézkedés**, hogy minden honvédezednél, valamint a kikülönített zászlóaljknál és osztályoknál is az **1907. év elején altiszti "olvasószobák létesítenek"**. Ezekben az olvasószobákban az altiszteknek néhány **folyóirat, napilap**, társasjáték (sakk, dominó stb.) és **könyvtár** állt rendelkezésére. Az altiszti szobák fontos kiegészítő részét képezték a **legénységi könyvtárak**. Az új könyvtárak létesítésének ötletét a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa, a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesülete (FMKE), és az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) is felkarolta. Az Országos Tanács három egyenként 182 kötetes könyvtárat létesített, az FMKE két állomást, az EMKE pedig az összes erdélyi honvédállomás számára ajánlott fel könyvtárat. Ezenkívül a Magyar Földrajzi Intézet Magyarország és Budapest térképének 50-50 példányát adományozta az altiszti olvasószobák számára.[2]

1907-ben a Dél-magyarországi Magyar Közművelődési Egyesület a szegedi II. honvédkerület valamennyi altiszti olvasószobáját 139-175 kötetből álló könyvtárral látta el.[3]

1908-ban pedig az évi költségvetésben az altiszti olvasószobák könyvtárainak gyarapítására zászlóaljanként és huszárosztályonként 200 Koronát állítottak be, összesen 22 800 Koronát. Az összeg felét 1908-ban, másik felét 1909-ben lehetett felhasználni. Az összeg elosztásánál előnyben részesültek azok az olvasószobák, amelyek eddig egyáltalában nem, vagy csak csekély mértékben juthattak könyvekhez. Ezen túl a könyvtárakat

segítette a „földművelésügyi. kir. minister” is egyes kiadványaik ingyenes átengedésével. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa pedig a „Legjobb olvasmányok” második sorozatát adományozta. Az FMKE három az EMKE pedig egy altiszti olvasószobát szerelt fel 130-160 kötetes könyvtárral. Ezen felül az EMKE valamennyi erdélyi honvéd altiszti olvasószobát ellátta könyvekkel.[4]

1909-re már 67 gyalogsági és 20 huszárcsapatnál jöttek létre könyvtárak. Minden honvéd állomáson gazdag könyvtár állt az altisztek és a legénység rendelkezésére is. A könyvtár **ismeretterjesztő művek** mellett **szépirodalmi műveket** is tartalmazott. Tisztek és polgári személyek is tartottak, főleg télen, ismeretterjesztő előadásokat. 25 helyőrségben mezőgazdasági és háziipari oktatás is folyt, némelykor gyakorlati bemutatókkal.[5] A legénységi könyvtárak általában a laktanyában vagy az altiszti kaszinóban voltak berendezve. Hetente egy-két alkalommal tartottak nyitva 1-2 órára. Általában igazodtak a katonák szabadidejéhez például vasárnap délelőtt, vagy hétköznap a kora esti órákban.

Szabályok:

A zászlóaljnál ténylegesen szolgáló valamennyi altiszt köteles volt a könyvtárnak rendes tagja lenni, valamint az önként jelentkező őrzetők és a legénység is rendes tagjai lehettek. A tisztikar és a hadapródok pártoló tagok lehettek. A tagsági díjak a rangtól függtek. A pártoló tagok pedig a havidíjuk függvényében támogatták a könyvtárat. A befolyt pénzüsszezből részben könyveket vásároltak, részben pedig hírlapokat és folyóiratokat rendeltek. A könyvtár élén a zászlóalj parancsnokság által kinevezett altiszt, továbbá az altisztek soraiból a tagok által kiválasztott könyvtárnok, pénztárnok és ellenőr álltak. A felügyeletet az ezredparancsnokság gyakorolta. Az altiszti olvasószobák alapszabályait az ezred- (zászlóalj-, osztály) parancsnokságok szerkesztették. Az ezredparancsnok felelőssége volt, hogy ne kerüljenek az olvasószobába olyan könyvek, amelyek *„politikai vagy socialistikus irányzatuknál a dynasztiát vagy a katonai intézményeket gáncsoló vagy támadó tartalmuknál fogva legénységi olvasmányul nem alkalmasak.”* A könyvtárnokok többsége őrmester vagy számvevő tiszt volt, de akadt táborigazgató, főhadnagy és szakaszvezető, azaz ezt a tisztséget tisztek vagy altisztek töltötték be. A szolgálati rendet és fegyelmet a könyvtárakban is érvényesítették. *„A katonák csakis tisztán felöltözve léphetnek az olvasóterembe; ott-tartózkodásuk alatt leveszik a sapkájukat és a tiszt belépésekor felállnak.”*[6]

Az **első világháború idején** az altiszti kaszinók és a gondozásukban lévő legénységi könyvtárak nem gyarapodtak. Ezzel szemben az egyesületék és magánszemélyek a harctéren küzdő csapatokat látták el olvasnivalóval és társasjátékokkal. Az odaérkezett szeretetadományok révén a csapattesteknél és kiképzőcsoportnál legénységi kaszinókat létesítettek. A kaszinókban könyvtárhelyiségeket alakítottak ki, ahol hírlapok és folyóiratok is helyet kaptak.[7]

Marinkovits Katalin

[1] Szabó Olga: A tisztí kaszinó In.: Kapu 18. évf. 2005. 08. 17.p.

[2] A m. kir. kormány 1906. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv Budapest, Athenaeum Irodalmi és nyomdai Rt., 1907. pp. 201-202

[3] A m. kir. kormány 1907. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv Budapest, Athenaeum Irodalmi és nyomdai Rt., 1908. 219.p.

[4] A m. kir. kormány 1908. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv Budapest, Athenaeum Irodalmi és nyomdai Rt., 1909. 240.p.

[5] m. kir. kormány 1909. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv Budapest, Athenaeum Irodalmi és nyomdai Rt., 1910. 222.p.

[6] Izsza Melinda: Könyvtárak a magyar királyi honvédségben (1867-1914) In.:Új Honvédségi Szemle 1995. 11. szám pp. 108-115

[7] A m. kir. kormány 1915-1918. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv Budapest, Athenaeum Irodalmi és nyomdai Rt., 1924. 180. p.

Átlagos (0 szavazat)